

A KÖZMŰVELŐDÉSI HATÁROZAT NYOMÁBAN

A Budapesti Történeti Múzeum az elmúlt időszakban erőteljesen fokozta közművelődési tevékenységét. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1974. tavaszán határozatot hozott a közművelődési munka végzésére. Ezt követte a közművelődési törvény, a közművelődés távlati fejlesztési tervének irányelvei. A múzeumra az a feladat hárult, hogy a társadalmi igényeknek megfelelően az előtérbe került közművelődési munka és a tudományos tevékenység között kialakítsa a helyes arányokat és az együttműködést.

Arra törekedtünk, hogy a múzeum tudományos, gyűjtő- és feldolgozó tevékenysége tudatosan, tervszerűen álljon az ismeretterjesztés, az oktatás- nevelés szolgálatában. Első lépésként felmértük a múzeum nyújtotta lehetőségeket. Abból indultunk ki, hogy a múzeum közművelődési munkájának főformája a kiállítás, tehát minden más formának, módszernek ehhez kell kapcsolódnia. A Budapesti Történeti Múzeum gazdag állandó- és időszakos kiállításain a művelődés és a művészettörténet páratlan gyűjteményei láthatók. A múzeum kutatja, feltárja, feldolgozza és bemutatja a főváros távoli és közeli múltjának emlékeit. A római kori emlékek, a több ezer éves város romjai, a hajdani fürdők, a freskómaradványok, szobrok, szobortöredékek, használati eszközök, a Budapest területéről és környékéről előkerült ós- és ókori leletek, a fővárosunk életét bemutató kiállítások segítenek Budapest múltjának megismerésében. A feltárt középkori palota, a sok-sok dokumentum, a fényképek, a metszetek, a művészeti alkotások közvetítik a múlt üzenetét a jelenkornak, és felidézik a történelmi eseményeket.

A kiállítások nemcsak a múltat mutatják be, hanem az eleven aktualitásra is utalnak. A tegnap alaposabb megismerése segít eligazodni a mában, s formálja a holnapi életünket. Különösen kiemelkedőek az egyes évfordulókhoz kapcsolódó - Budapest egyesítésének centenáriuma, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatása Budapestre című - ünnepi rendezvények. Öröndetes, hogy a főváros életét bemutató kiállítások a főváros történetét úgy tárják a látogatók elé, hogy egyre több szállal kötődjenek a látottak a mindennapi élethez. A múzeum kialakította az időszakos kiállítások arculatát, életmódtörténeti kiállítás sorozaton dolgozta fel a fővárosi lakosság egyes osztályainak, rétegeinek életmódváltozásait a különböző történelmi korokban. Az 1974-ben

elkezdett "Igy élnek a budapestiek a XVIII. századtól napjainkig" című trilógia a látogatók elé tárta a munkában, az otthonokban és a szabadidőben, elődeink és napjaink embereinek életmód alakulását.

A múzeum termeiben a Budapest történetét felidéző tárgyak, dokumentumok, művészeti alkotások bepillantást nyújtanak az események lényegébe és hozzájárulnak a múlt és a jelenkor összefüggéseinek megértéséhez. A kiállítások megrendezésénél a múzeum dolgozóit az a cél vezette, hogy az adott téma történelmi és társadalmi fejlődésének áttekintése tükrözze a proletár internacionalizmust, a szocialista hazafiságot és annak elválaszthatatlan elemét a munkásosztálynak és pártjának vezető szerepét, a munkás-paraszt szövetséget.

A múzeum változatos módszerekkel, sokoldalú tájékoztatással népszerűsítette az intézmény szolgáltatásait. Elsősorban az általános és a középiskolás diákok, valamint az üzemekben a szocialista brigádtagok körében törekedett közkinccsé tenni mindazt, ami a kiállításokon látható és a gyűjteményekben rendelkezésre áll.

A közoktatással és a közművelődéssel foglalkozó MSZMP KB. határozatok is kiemelik, hogy a közművelődési intézményeknek iskolai kiegészítő szerepük van. Abból kiindulva, hogy az iskolai oktatásban a legfőbb a verbális módszer: az előadás, így a vizuális oktatás: a szemléltetés - mivel annak megszervezése, alkalmazása nehézségekbe ütközik - háttérbe szorul. Ugyanakkor a múzeumi gyűjtemény, a muzeális értékű tárgyi emlékek, eredeti dokumentumok, enteriőrök, a tárgyak speciális elrendezése gyakran természetes környezetükben, eredeti funkciójukban szemlélhetők. Közel hozzák a történelmi multat, szinte lehetővé teszik a kor átélését. Olyan vizuális élményt jelentenek, amely maradandó, erős érzelmi hatású. Vagyis a gazdag történelmi anyag bizonyító erővel hat, lehetőséget nyújt az iskolai ismeretanyagnak a jobb elsajátításához, az összefüggések megértéséhez.

A múzeum sokrétű pedagógiai lehetőségeket rejt magában. A Budapesti Történelmi Múzeum nagy erőfeszítéseket tesz évek óta, hogy módszeres, tervszerű együttműködést alakítson ki az oktatási intézményekkel. Igyekezett megteremteni a szubjektív és az objektív feltételeket, hogy minél eredményesebben állítsa a múzeumot az oktatás-nevelés szolgálatába. Történelemszakos középiskolai tanár, a múzeumpedagógus irányítja és szervezi ezt a tevékenységet.

A múzeumpedagógiának ma még nincs kidolgozott elmélete és módszertana. Ezen dolgozunk s célunk, hogy minél hamarabb kialakítsuk a Fővárosi Pedagógiai Intézettel együttműködve.

A múzeumi történelemórák, az iskolai szakkörök működése is ezt a célt szolgálják.

A Budapesti Történelmi Múzeum tehát megtette az első lépéseket, hogy felkeltse az érdeklődést, hogy jöjjenek a tanárok a múzeumba. Ezzel a múzeum egyrészt az iskolai történelemoktatást kívánja segíteni, másrészt azt, hogy a diákokban felkeltse a szabadidő tartalmas felhasználásának igényét.

A múzeum feladatának tekinti, hogy hozzájáruljon a hazaszerető, a társadalmi és a közéleti kérdések iránt érdeklődő ifjúság felneveléséhez. A haladó hagyományok ápolása, a helyes történelmi szemlélet kialakítása napjaink problémáinak jobb megértését is segítik.

A múzeum 1973-ban meghívta az iskolaigazgatókat, a történelemtanárokat és bemutatta a rendelkezésre álló múzeumi anyagokat, valamint azok felhasználási lehetőségét az oktatásban.

Azóta minden tanév elején tájékoztatjuk a fővárosi iskolák igazgatóit, a történelemtanárokat, a kerületi tanácsok művelődésügyi osztályvezetőit, hogy a történelemtanításhoz milyen segítséget kíván nyújtani a múzeum. Egyre több fővárosi tanár ismeri fel az együttműködés jelentőségét.

1976-ban pedagógiai munkacsoport alakult, amelyben a különböző iskolatípusok történelemtanárai társadalmi munkában vesznek részt. A munkaközösség tagjai megvitatják, hogy a kiállítások, a műtárgyak, a dokumentumok milyen formában, módszerrel alkalmazhatók az oktatásban. Rendszeresen tartanak kollégáik részére bemutató órákat, szakköri foglalkozásokat a kiállítások és az emléktárgyak bemutatásával. Több metodikai anyag összeállításában vettek részt, hogy ezzel is segítsék a múzeumi pedagógia módszereinek kidolgozását.

A múzeumi tanórák céljára rendelkezésre áll egy korszerűen, audiovizuális eszközökkel felszerelt szaktanterem. A Budapesti Történelmi Múzeum gyűjteményéből kiválasztott tárgyakat, szemléltető anyagokat és azok felhasználási lehetőségeit ismertető ajánlást adott közre a múzeum, amelynek figyelembevételével a tanár kijelölheti a tantervi követelményeknek a szem előtt tartásával a legjellegzetesebb tárgyi emlékeket az egyes korszakokból. A kiválasztott tárgyak a foglalkozáson rendelkezésre állnak, a tanár kézbe adhatja ezeket és a diákok közvetlen észlelés, tapintás alapján következtethetnek azok funkciójára, anyagára, technológiájára és ez hozzásegíti őket az adott kor jobb megértéséhez. A történelmi tárgyaknak a nagy jelentősége eredetiségükben rejlik, amelyek értelmileg és érzelmileg is megragadják a tanulókat. Különböző metodikával történik az iskolák múzeumlátogatása. Még mindig általános a "hagyományos" múzeumlátogatás, vagyis az osztályok egy-egy kiállítást múzeumi dolgozó vezetésével tekintenek meg. A pedagógus inkább vezetést kér, nem ismeri a kiállításokat, nem vállalja és nem készíti fel az osztályt, hogy mit fognak látni és azt hogyan kapcsolják össze a tananyaggal.

Különböző módszerek alakultak ki a tanrendszerű órák megtartásánál. Lehetséges az anyag tárgyalása előtti, vagy utáni összefoglaló óra, a tanulók egyéni vagy csoportos látogatása, a tanártól kapott feladat alapján az iskolában tárgyalt anyaghoz a kiállítás, illetve kiállítási részlet megtekintése. Gyakori a tanulók önálló munkára serkentése, önálló feladatok végeztetése, ehhez feladatlapok készültek.

A Fazekas Mihály Gimnázium III. osztályos tanulóinak, az "Így élnek a Budapestiek a XVIII. századtól napjainkig III. rész Szabadidőben" című kiállítás megtekintése után, dr. Gyapay Gábor történelem-

tanár négy téma köré osztotta a kérdéseket, Egy-egy csoport egy-egy témakört kapott meg. 1. A családi élet ünnepei. 2. A népi, egyházi és az állami ünnepek tartalma. 3. Milyen lehetőségei voltak az otthoni szórakozásnak és hogyan változtak azok kellékei? 4. A szórakozás milyen intézményeket alakított ki az egyes társadalmi rétegek számára. A tanulók a kiállítás megtekintése után válaszoltak a kérdésekre. A diákok ismerethiánya lehetőséget nyújtott kiegészítő kérdések megbeszélésére pl. Mi a búcsú eredete, mi a régi és a mai augusztus 20-i ünnep közötti különbség, melyik volt az első budapesti színház stb.

Az iskolai tantervi anyag és a múzeumi ismeretnyújtás összekapcsolásának ez csak egyik formája. Változatosan, a tananyag bevezetője, vagy lezárása, vagy ismétlő összefoglaló óra alkalmával keresik fel a múzeumot az osztályok. Gyakori, hogy megfigyelési feladattal érkeznek a tanulók, beszámolnak a látottakról, vagy dolgozatot írnak arról, hogy mit láttak, hogy a megtekintett tárgyakat mire használták, figyelembevve az összehasonlítás és az összefüggések bemutatását, leírását is.

Az ilyen jellegű foglalkozások hasznosan fejlesztik a tanulók öntevékenységet. Az elmúlt néhány esztendő tapasztalata azt bizonyítja, hogy a legeredményesebb az a múzeumlátogatás, amely a múzeumi gyűjteményt sokrétűen, a tanulmányi anyag motiválására mintegy "szertárként" használja fel. Tehát más környezetben, más eszközökkel, módszerrel folytatódik az iskolai oktatás a múzeumi szaktanteremben és a kiállítási térben, mint az iskolában. A múzeumi tárgyak konkrétsága, szemléltethetősége, anyagi volta és eredetisége kedvező didaktikai feltételeket teremt. A múzeum tervszerűen biztosítja a tanárok információját, felkészítését, segítségét, hogy minél több tanmenetbe betervezett múzeumi óra legyen.

Több alkalommal került sor bemutató múzeumi történelemóra tartására, elhangzott az igényeknek megfelelően egy-egy korszakot ismertető tudományos előadás, újabb ásatási eredmények bemutatása. Rendszeresen tartanak a múzeumban foglalkozásokat az egyes kerületek történelem tanáraiból alakult munkaközösségek. Kézhez kapták a tanárok az általános iskolák V. osztályától a VIII-ig és a középiskolák tananyagához kapcsolódó tanári segédanyagokat, óravázlatokat. A tanárok szervezési problémáin azzal is igyekezett a múzeum segíteni, hogy előzetes igénylés alapján ingyen biztosít autóbust az iskolától a múzeumba és a visszaszállításhoz.

Működnek a múzeumban szakkörök, amelyek a főváros multjának megismerése mellett a budapesti emberek életmódjának megismerését tűzték ki célul. Előadások, helytörténeti művek tanulmányozása, kiállítások feldolgozása, történelmi séták, ásatások megtekintése és a vetélkedők eredményesen járulnak hozzá a tanulók aktivitásának kibontakozásához, az ismeretanyag elmélyítéséhez.

A múzeum kísérletként biztosította a Vörösmarty és a Szerb Antal Gimnázium tanulóinak a "Közgyűjteménykezelői ismeretek" című

fakultatív tárgy múzeumi oktatását. Az 1977/78-as tanévben a tanulók közül 24 fő választotta érettségi tárgyának.

A Budapesti Történeti Múzeum arra törekszik, hogy az élménytadó múzeumi tanítási órák minél szemléletesebbek legyenek, maradandó élményt jelentsenek a tanuló ifjúság számára, segítsék a történelmi események, az összefüggések jobb megértését. Célunk az, hogy minél több pedagógus tartson múzeumi történelemórát, vállalva, hogy kötetlen formában, ne iskolai módszerekkel vegye igénybe a múzeum nyújtotta lehetőségeket. A múzeum, a tanárok javaslatát, elvárását figyelembevéve új módszereken dolgozik, hogy még eredményesebb legyen az iskolák és a múzeum együttműködése.

A Budapesti Történeti Múzeum közművelődési tevékenységének másik jelentős célkitűzése évek óta, hogy hozzájáruljon a munkásosztály műveltségének emeléséhez, a szabadidő hasznos, tartalmas eltöltéséhez.

Az MSZMP XI. kongresszusának határozatában és a közművelődési törvényben is megerősítést nyert, hogy a közművelődés alapkérdése a munkásosztály műveltségének, kulturáltságának a fejlesztése. A szabadidő értelmes, kulturált eltöltése fontos társadalmi üggyé vált. A közművelődést szolgáló intézmények közös feladata, hogy felkeltse az igényt a művelődés iránt, közreműködjön annak kielégítésében. A múzeum is új szerepet kapott a közművelődés rendszerében. A törvény többek között kimondja "A múzeumok gyűjtik, őrzik, tudományosan feldolgozzák és a nyilvánosság elé tárják a nemzeti és az egyetemes kultúra, a történelem és a természet tárgyi emlékeit; közreműködnek a környezet és látáskultúra, valamint a történelmi, művészeti, a természettudományi és műszaki műveltség fejlesztésében..."

A gazdasági jólét, az emberek szellemi műveltségének, színvonalának emelkedése és a növekvő szabadidő eredményeként napjainkban tanui vagyunk a múzeumok iránti érdeklődés növekedésének.

Több szakszervezettel folytatott eszmecsere alapján felhívtuk a szocialista brigádtagok figyelmét a kiállításokra és kedvező feltételeket biztosítottunk számukra a látogatáshoz.

Felmerül a kérdés, miért a szocialista brigád a múzeum közművelődési tevékenységének egyik kiemelt bázisa, és mennyiben járulhatnak hozzá a múzeumok a szocialista brigádok műveltségének gyarapításához?

Budapesten közel 50 000 szocialista brigád több mint félmillió tagja vesz részt a mozgalomban. A szocialista brigádok tagjai az új munkástípus alkotói. Köztudott az előttük álló hármas követelmény: szocialista módon dolgozni, tanulni, élni. A termelésben élenjáró munka fogalma tehát összekapcsolódik a művelődéssel. Kifejezésre jutott ez a termelési és a művelődési vállalásokban is. A brigádmozgalom a dolgozók százezreiben keltette fel a kultúra, a tanulás iránti vágyat.

A szocialista brigádok művelődési vállalásai között egyre gyakrabban szerepel a múzeumlátogatás. Mindez arra kötelezi a múzeumot, hogy keressen további lehetőségeket. Igyekezzen, hogy amit eddig e

téren tett, azt tegye szervezettebbé, korszerűbbé, tudatosabbá, színvonalasabbá. Figyelembe kell venni, hogy a brigádok összetétele vegyes, ismereteiket, korukat és érdeklődésüket illetően egyaránt, tehát meg kell ismerni ezt a közönséget, az igényét, ha úgy tetszik a társadalmi "megrendelést". Figyelembevétel a különbözőségeket, a szervezethez hiányát, nehéz egyértelműen jó módszert kialakítani. Az objektív és a szubjektív nehézségeket is figyelembevétel megállapítható, hogy helyes úton indult el a múzeum, az első kezdeti lépések több-kevesebb sikerrel jártak.

1970-ben amikor a Budapesti Történeti Múzeum népművelési tevékenységét elemezte a szakfelügyelet, az egyik kérdés így hangzott: Milyen rétegek látogatják a múzeumot? A felmérés alapján megállapították, hogy az összes látogatók számának egy-két százaléka munkás. Az elmúlt esztendőben ez a számarány megváltozott. Amíg 1970-ben az összes látogatók száma 188 500 fő volt és ennek egy-két százaléka volt munkás, 1977-ben a látogatók száma 350 000 főre emelkedett és közel 50 000 volt a munkáslátogató. Természetesen nem a látogatók mennyiségi emelkedése az elsőrendű cél. Az időszakos kiállítások téma-választásánál szemelött tartották a rendezők, hogy mi vonzza a szocialista brigádokat, hogyan lehet segíteni a munkások művelődését.

Általában a múzeum nem várta a szocialista brigádok véletlen látogatását. Előjük ment, előzetes figyelemfelhívással igyekezett az érdeklődésüket felkelteni. Ezt a munkát több állami, társadalmi szervvel és kulturális intézménnyel együttműködve végezte. Jelentős minőségi fejlődést jelentett, hogy sikerült a kerületi tanácsokkal, a szakszervezetekkel, az egyes területi művelődési központokkal, az üzemek kulturális nevelő munka felelőseivel együttműködni. Igyekeztünk kialakítani a közös munka formáit, módszereit. Nem elégedhettünk meg a hagyományos módszerekkel, új módszereket kerestünk, hogy helyt tudjunk állni a fejlődő közművelődés rendszerében.

Tájékoztatót készítettünk a Budapesti Történeti Múzeum kiállításairól és a szolgáltatásairól.

Részen személyesen, részben írásban nyújtottunk a különböző területeken információt, felhívtuk a figyelmet a kiállításokra. Különös gondot fordítottunk az úgynevezett kiemelt budapesti nagyüzemek tájékoztatására. Eljuttattuk hozzájuk a kiadványokat, plakátokat. Névvesszőlő levélben kerestük meg őket és ajánlottuk figyelmükbe, hogy mivel kívánunk hozzájárulni a művelődésükhöz.

Meghívtuk az üzemi lapok munkatársait, bemutattuk nekik a kiállításokat, ami jó visszhangra talált. Az üzemi újságok többségében sor került a kiállítások, szolgáltatások ismertetésére, a figyelem felhívására.

Az időszakos kiállítások közül az "Igy élnek a budapestiek" című életmódtörténeti kiállítás-sorozat első részének bemutatása alkalommal, - amely a fővárosi emberek mindennapi munkáját, munkakörülményeit, munkaeszközeit ismertette - felhívta a múzeum az egyes szakmai szakszervezetek figyelmét az ő szakterületükkel foglalkozó kiállítási

részekre. Az öt hónapig nyitvatartó kiállítást 120 000 látogató tekintette meg és ebből 3 500 szocialista brigádtag szervezeten jött el.

Kiemelkedők voltak a Nyomda-, Papíripar és Sajtó Dolgozóinak Szakszervezetével történt megállapodás keretében lebonyolított látogatások. 19 üzem szocialista brigádjai látogattak el a Vármúzeumba.

Több brigád a múzeum vendégkönyvébe is bejegyezte véleményét. Többek között a Papíripari Vállalat brigádja ezt írta: "Szép és rendezett kiállítást láttunk, lehet, hogy ennek megtekintése csak indulás volt brigádunk ilyen irányu érdeklődésének. Belőlünk olyan élményeket váltott ki, hogy további múzeumok és kiállítások látogatását fogja eredményezni."

Szinesítette az üzemekkel való kapcsolatot az olyan találkozó, amelynek színhelye a Budapest 30 éves fejlődését bemutató kiállítás volt, ahol fényképen mutatták be a régi Láng Gyárat és a század elején ott készült turbinát. Mellettük pedig a mai Láng Gyárról volt néhány fénykép és az "Ötéves terv" nevű szocialista brigád naplója. A múzeum meghívta a már a felszabadulás előtt is a gyárban dolgozó néhány idős munkást és a múzeum bemutatta a kiállítást a gyár szocialista brigádtagjainak és azoknak a gyári dolgozóknak, akik már a felszabadulás előtt is ott dolgoztak. A régi Láng-gyári dolgozók elmondták, hogy hogyan éltek és dolgoztak ők a felszabadulás előtt. A brigádtagok elmondták azt is, hogyan változott meg a gyár, a munkájuk, milyen új, korszerű termékeket gyártanak ma. A sikeres találkozást és a múzeumi látogatást a brigád krónikása bejegyezte a brigádnaplóba és a találkozóról beszámolt a televízió is.

A Budapesti Történeti Múzeum első alkalommal 1977. elején hívta meg a közművelődés területén tevékenykedő szervezeteket, illetve azokat, amelyek befolyást gyakorolhatnak elsősorban a szocialista brigádokra. A szakmai szakszervezetek kulturális osztályainak vezetői és a kiemelt fővárosi nagyüzemek szakszervezeti titkárai nagy számmal vettek részt a beszélgetésen. A múzeum vezetői elmondták, hogy mivel kívánják segíteni a szocialista brigádok kulturális vállalásainak teljesítését. A szakszervezeti ágazatok és a nagyüzemek képviselői, javaslatokkal egészítették ki az elhangzottakat. Egyetértettek azzal, hogy a szocialista brigádtagok művelődésének szerves részévé kell tenni a múzeum látogatást. Az eszmecsere alapján megállapodás született. Ennek eredményeképpen a szocialista brigádok művelődési vállalásai között egyre gyakrabban szerepel a múzeum látogatása is. Igyekezett a múzeum a látogatásokat színvonalasabbá, szervezettebbé tenni. Biztosította a brigádok legalább 10 fős látogatás alkalmával, a díjtalan belépést és a kiállításon a vezetést. 1977. év elejétől felajánlotta, hogy a szocialista brigádtagok és házas társaik, a szakszervezeti bizottságuk javaslatára névreszólóan ingyen belépőt kapnak a Budapesti Történeti Múzeum összes múzeumaiba. Az azóta eltelt időszak azt bizonyítja, hogy az üzemek egy része élt ezzel a lehetőséggel és ma több mint 6 000 brigádtag rendelkezik belépővel. A szervezett együttműködést szolgálják a szocialista brigádokkal megkötött együttműködési szerző-

dések, Közel 20 üzem szocialista brigádjával van megállapodásunk, többek között a Magyar Hajó és Darugyár, KISTEX, Április 4 Gépgyár, Kőbányai Gyógyszerárugyár, Ganz Műszer Művek, Budapesti Kőolajipar Gépgyárával. De néhány művelődési házzal is kötöttünk együttműködési szerződést: a Fővárosi Művelődési Házzal, a Csili, a MOM és a Gutenberg Művelődési Házzal.

A látogatások alkalmával a múzeum lehetővé tette, hogy az érdeklődők megismerkedjenek a restaurátor műhely munkájával is. A múzeum a kiállításokhoz kapcsolódó előadásokra javaslatot dolgozott ki és a tudományos munkatársak vállalták az üzemekben, illetve a múzeumban az előadások megtartását.

1978. májusában került sor másodizben a Budapesti Történeti Múzeumban a fővárosi üzemek és a szakmai szakszervezetek közművelődési munkatársainak baráti találkozására. Megbeszéltük az eddigi összefogás eredményeit és megállapodtunk a művelődési lehetőségek további bővítésében. A résztvevők elismerő szavai azt bizonyították, hogy hasznos az együttműködés és igény van ennek folytatására. A múzeum továbbra is biztosítja az eddigi kedvezményeket, a díjtalan belépést, a szakvezetést, az előadások tartását és más kulturális programokat, valamint rendszeresen küld tájékoztatást az üzemeknek a múzeum különböző rendezvényeiről.

Ezen kívül a múzeum felajánlotta, hogy az üzemtörténettel foglalkozó szocialista brigádok tevékenységéhez módszertani és szakmai segítséget nyújt. Bizunk abban, hogy az alkotó együttműködés a szocialista brigádtagok több tízezres taborában kedvező fogadtatásra talál és ezzel is hozzájárulunk a munkások művelődéséhez.

Vasárnap óránként tartanak a múzeum tudományos munkatársai előadással összekapcsolt kiállításvezetést.

A legtöbb látogatónak segítségre van szüksége, hogy jobban megértse amit lát. A kiállításvezető hozzásegít ahhoz, hogy az elmúlt korok, a holt anyag megelevenedjen. Segít a látottak rendszerezésében, az összefüggések megértésében.

A kiállításvezetők különös gonddal készültek fel a szocialista brigádtagok fogadására és vezetésére. Az a törekvésünk, hogy minél több látogató tekintse meg a kiállításokat vezetéssel. A kiállításvezetők személye lehetővé teszi, hogy a látogatókkal közvetlen kapcsolat alakuljon ki. Ezért fordítunk nagy figyelmet a vezetők személyére, kiválasztására, felkészítésére.

Milyen a jó kiállításvezetés?

A kiállításvezető színvonalasan, történelmi tényekre alapozva vezessen végig a kiállításon. Fordítson figyelmet arra, hogy világosan, szépen, közérthetően fogalmazzon. Vegye figyelembe, hogy különböző képzettségű, érdeklődési körű és koru egyének látogatják a múzeumot. Vannak hozzáfértek és laikusok. A vezetésnél válassza ki, kiknek mit, hogyan kíván bemutatni. Arra törekedjék, hogy hozzájáruljon közvetlen és közvetett módon az ismeretszerzéshez, hogy hasson az értelemre,

de az érzelmekre is. Világítson rá a gazdasági, politikai élet, a munka, a kultúra szerepének, az osztályharc alakulásának, a kor mindennapi életének, szokásainak megismertetéséhez.

A jó kiállításvezető céltudatosan irányítja a látogatókat, szelektál és a legfontosabb kérdésekre poentiroz, segít kiválasztani azokat a múzeumi tárgyakat, kiállítási részeket, amelyek a látogatóhoz közelebb állnak. A jó vezetés szolgálja a történelmi szemlélet, a hazafiság, a proletárinternacionalizmus elmélyítését, az esztétikai látásmód alakítását.

Segít megértetni a fogalmakat, a tárgyi emlék funkcióját, a kor építészetének, művészetének stílusjegyeit. Ennek szükségessége különösen kidomborodik az 1974-ben feltárt gótikus szobortöredékek bemutatásánál. Ezeknek a jobb megértéséhez szükséges a gótika elemeire történő utalás. A kiállításvezető az a fontos láncszem, akin keresztül megvalósul a látogatókkal való közvetlen kapcsolat.

A történelmi múzeum anyagának jelentősége eredetiségében rejlik, ezt kívánjuk kiemelni a közművelődési munkánkban, ezzel kívánunk hatni a látogatók értelmére és az érzelmére.

A látogatók tájékozódásához, eligazodásához, az élszóval történő vezetés mellett, az írásos kiadványok is hozzájárulnak. A múzeum megjelentet figyelemfelhívó, ismeretgyarapító és a kiállításokon eligazodni segítő kiadványokat. Az elmúlt időszakban bővült a múzeum nyomtatott kiadványainak a választéka. Elsősorban az állandó kiállításokhoz több nyelven jelenik meg a katalógus, de minden kiállítást izléses kivitelű, színvonalas kiállítási vezető ismertet. Hatvanféle képes levelezőlap készült a múzeumi tárgyakról, kiállítási enteriőrökről. Évente négy-öt plakát szolgálja a közönség tájékoztatását.

A tudományos, magasszintű ismeretszerzéshez járul hozzá a "Budapest története" c. monográfia, amelynek eddig négy kötete jelent meg. A főváros történetét az őskortól 1919-ig tárgyalja. Előkészület alatt van az V. kötet, amely 1919-től 1945-ig mutatja be a főváros történetét. A Budapest Régiségei és a Tanulmányok Budapest multjából című rendszeresen megjelenő kiadványok Budapest történetével, művészetével kapcsolatos újabb kutatási eredményekről tájékoztatnak.

Jelentős mértékben kiszélesedett a múzeum közművelődési tevékenysége; a múzeum a csendes áhitattal bámult tárgyak szentélyéből a kultúra otthonává vált. Felhasználva a múzeumi helyiségekből áradó varázst, a múzeum termei gyakran kulturális események színhelye is. Ma már rendszeressé váltak a zenei- és irodalmi rendezvények, úgyelve arra, hogy a kulturális programok megmaradjanak "múzeumi"-nak és kiegészítsék egymást, fokozzák az élményt. A művészet különböző ága nem idegen egymástól, a kiállításokhoz kapcsolódva érzékeltetik az adott időszak légkörét. Az ihlető múzeumi környezet emeli a művészi műsorok hangulatát. 1977. tavasza óta vasárnap délelőtti reneszánsz kórusmuzsika fogadja a Budapesti Történelmi Múzeumban a látogatókat. Az élvonalbeli amatőr kórusok a szép előadásmóddal, művészi élményt jelentenek a vendégeknek. A múzeum színvonalas

rendezvényeinek elismerését jelenti, hogy a Televízió színes adásban több alkalommal sugározta a teljes műsort. 1978. júniusától a nyári időszakban a múzeum ún. Barokk udvarában 11 órakor kamarazene csendült fel, nagy sikerrel. A korabeli zenét magas szinten megszólaltató előadóművészek, hangulatot teremtenek az középkori palota megtekintéséhez. Alkalmanként a kiállításokhoz kapcsolódó irodalmi és zenei műsorok bemutatására is sor kerül, hogy sokoldalú képet nyújtsunk az elmúlt századok történetéről és művészetéről. Többek között "Lantosok és énekmondók Magyarországon" címen a Bakfart lantrio működött közre. "Lantodon, ó jó Apolló" - vers és dallam az ókortól a reneszánszig - c. műsort az Ars Renata Együttes mutatta be. "Zenei élet Pest-Budán a XIX. században" címen zenetörténeti előadás és "Hétköznapijaink versben, dalban" címen irodalmi előadások hangzottak el. Kedvezően egészítik ki az előadásokat, kiállításokat a témához kapcsolódó filmek is. Kisfilmekből több sorozatot állítottunk össze, amelyeket az iskolai évadban naponta több alkalommal vetítettünk díjtalanul a múzeumban. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a komplex módszerek alkalmazása fokozza a hatást, az élményszerzést.

A múzeum közművelődési munkája végzéséhez keresi az együttműködést a különböző intézményekkel, szervekkel. A pedagógiai munka kibontakoztatása érdekében kapcsolatot teremtettünk az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karával. Kedvező fogadtatásra talált, megtörténtek az első lépések az együttműködés érdekében, és várható, hogy a szervezett közös munka mind a két fél számára hasznos lesz. Rendszeres kapcsolat alakult ki az Országos és a Fővárosi Pedagógiai Intézettel. A Fővárosi Pedagógiai Intézettel írásban is rögzítettük a munkakapcsolatunkat, amelynek alapján egyre több tanár ismeri fel intézményünk jelentőségét a történelemoktatásban.

A Budapesti Történeti Múzeum részt vesz a nemzetközi kulturális együttműködésben is. A hazánkba érkező külföldi küldöttségek rendszeres látogatói a kiállításainknak, úgyszintén az idegenforgalmi szervek rendezésében érkező bel- és külföldi vendégek a múzeumainkban ismerkednek a főváros történetével, művészetével.

A Budapesti Történeti Múzeum rendszeresen helyet ad külföldi országok fővárosainak bemutatkozásához, és rendez kiállításokat külföldön a főváros multjáról és jelenéről.

A múzeum kiállításainak, rendezvényeinek ismertetése érdekében sokrétű tájékoztatást végez. Forgalmas közterületeken, utcákon, aluljárókban, nagyobb szállodákban, idegenforgalmi helyeken plakátokat, múzeumi tárgyakat bemutató vitrineket, maketteket, figyelemfelkeltő fényképeket, diapozitíveket helyeztünk el. Kiállításaink ismertetését szolgálják a sajtóban megjelenő cikkek, programközlések, a televízióban, rádióban elhangzott riportok, híryanagok.

A rádió "Budapest Kulturális Programjából" című műsorában naponta hangzik el kiállításaink ajánlása. Múzeumaink előterében több nyelven, irányító táblák nyújtanak segítséget a tájékozódáshoz.

A múzeum kiállításainak sikerében nagyon fontos szerepe van a múzeumi környezetnek is. A Budapesti Történeti Múzeumnak ebből a szempontból nagyon kedvezőek a körülményei. A Budai Vár patinás műemléki együttes. A múzeumi környezet belső kialakítása harmonikus, lassan rendeződnek a külső körülmények is. A múzeumban a belépéstől a távozásig az irányítás, az irányító táblák elhelyezése, a teremőrök tevékenysége és az információnyújtás szervezett, kulturált.

Szerencsés adottság, hogy a Vármúzeum elhelyezésénél már gondoltak arra, hogy a látogatók kellemesen érezzék magukat. A külső parkok, amelyek még tovább szépülnek-, a csodálatos kilátás, a jó levegő és ebben a környezetben a boltíves, a mult hangulatát idéző belső termek, az ünnepélyes márványborítások, a modern világítás, mind hozzájárul, hogy a multtal összhangban lévő korszerű berendezésű múzeumban a látogatók otthonosan, jól érezzék magukat. Az utóbbi évtizedben rendkívül nagymértékben fellendült a múzeumok látogatottsága Magyarországon. 1977-ben 14 millió vendég tekintette meg a kiállításokat. Ebben a statisztikában előkelő helyet foglal el a Budapesti Történeti Múzeum, a több mint 350 ezer évi látogatóval. Egyre többen ismerik fel a múzeumlátogatás, a hozzájuk kapcsolódó kulturális rendezvények örömeit.

Ma már a látogatók körében minden évjárat képviselve van, a kisiskolástól az egyetemistáig, a szakmunkástanulótól a nyugdíjasig. Ez biztató jelenség, évről-évre többen keresik fel a múzeumokat. Természetesen a számok nem mérik a tudatformáló hatást, a szellemi gyarapodást, de sok mindenre enged következtetni. Új jelenség, hogy vasárnap megnőtt a látogatók, elsősorban a családdal együtt érkező vendégek száma.

Azért fokoztuk és fokozzuk a múzeumi programot, hogy még vonzóbbá, színesebbé tegyük a múzeumot és az váljon a közművelődés műhelyévé. Arra törekszünk, hogy felkeltsük az érdeklődést a múzeum látogatására és mind szélesebb tömegeknek nyujtsunk élményt, ismereteket. Tovább keressük a hagyományos módszerek mellett azokat az új módokat, eszközöket, amelyek leginkább megfelelnek az igényeknek. Nem akarunk évenként újabb és újabb feladatokat tűzni magunk elé, hanem kitartóan, következetesen törekszünk arra, hogy egyre többen találják meg a múzeumhoz vezető utat. A kezdeti eredmények nem tettek önteltté bennünket, hanem önvizsgálatra, további gondolkodásra ösztönöznek. Még kevés tapasztalattal rendelkezünk, nem tudjuk összegezni, hogy milyen benyomásokkal távoznak a látogatók a múzeumból.

Ahhoz, hogy céljaink valóra váljanak, hogy újabb ezreket avathassunk múzeumlátogatókká, hogy egyre többen értsék meg mindazt a mult történetéből, ami a ma jobb megértéséhez segít, az további kitarító folyamatos munkát követel.

Minden eredményt, amit a célok valóra váltása érdekében elértünk, csak alapnak tekinthetjük, ami hozzájárul a további eredmények eléréséhez.

Kimutatás

1973 - 1977

Időpont	Látogatók száma	Kiállítás vezetések száma	Szocialista brigádtagok
1973	227.823 fő	1.150 alkalommal	20.121 fő
1974	272.910 fő	1.412 alkalommal	25.612 fő
1975	348.881 fő	1.562 alkalommal	37.812 fő
1976	349.430 fő	1.659 alkalommal	39.613 fő
1977	353.979 fő	1.759 alkalommal	45.000 fő
Összesen	1,553.023 fő	7.542 alkalommal	168.158 fő

Tanulók

Időpont	Látogatók száma	Vezetéssel nézte meg a kiállítást	Történelem órák	
			osztályok	diákok
1973/74	82.423	59.017	125	5.021 (II. félévtől)
1974/75	78.764	47.952	1.004	21.029
1975/76	108.554	83.590	979	19.911
1976/77	110.341	78.401	1.401	23.679
Összesen:	380.082 diák	268.960	3.509 osztály	69.640 tanuló

Frau M. LADÁNYI

IM SINNE DES KULTURBESCHLUSSES

Die Publikation "Studien über Budapests Vergangenheit" veröffentlicht zum ersten Mal einen Artikel, der sich mit der Kulturarbeit im Museum befasst. Der Redaktionsausschuss wollte mit der Veröffentlichung der Studie auch kundtun, dass die Kulturarbeit des Museums in den Vordergrund gerückt ist. Der Artikel erörtert, auf welchen Gebieten, mit welchen Methoden das Budapester Historische Museum mit Benützung der Möglichkeiten im vergangenen Jahr bestrebt war die Menschen in einem tunlichst weiten Kréis dem Museumbesuch zu gewinnen. Die Arbeit analysiert die Ausstellungen mit besonderer Rücksicht darauf, in welchem Kreise diese mit einem Interesse rechnen können. Sie beschäftigt sich eingehend damit, welche Initiativen das Budapester Historische Museum im Interesse der Zusammenarbeit mit den Schulen und Gewinnung der Mitglieder von sozialistischen Brigaden in den Betrieben für den Museumbesuch ergriffen hat.

Die Studie legt dar, dass es für die Kulturarbeit der Museen derzeit noch keine entwickelte Methodik gibt, sie vermag daher bloss die Erfahrungen der individuellen Initiativen zu erörtern. Sie befasst sich eingehend mit der Beziehung zwischen Schule und Museum, und berichtet darüber, welche Versuche auf diesem Gebiet angestellt wurden, damit tunlichst viele Schulen die von dem Budapester Historischen Museum gebotenen Möglichkeiten in Anspruch nehmen.

Der Artikel berichtet über das andere wichtige Kulturgebiet des Museums, nämlich auf welcher Art und Weise es zur Steigerung der Bildung der Arbeiterklasse beiträgt.

Die Studie analysiert die Bedeutung der Ausstellungsführung, des vielseitigen Informationssystems. Sie wertet die mündliche und schriftliche populärwissenschaftliche Tätigkeit und Werbung des Museums in Wort und Schrift aus. Sie erörtert die Zusammenarbeit mit den verschiedenen staatlichen und gesellschaftlichen Organen und deren Perspektive. Sie beschäftigt sich eingehend mit den vielseitigen kulturellen und künstlerischen Programmen, die in den Ausstellungssälen in den letzteren Jahren zur Regel geworden sind.

Wir wollen hoffen, dass die mit der wissenschaftlichen Arbeit eng zusammenhängenden Studien dieses Charakters ebenfalls mit dem Interesse der Leser dieser Publikation rechnen können. Wir möchten es zur Regel machen auch über unsere Erfolge, Versuche und Schwierigkeiten auf dem Gebiete der Kultur zu berichten.

ÓBUDA IPARI LÉTESITMÉNYEI (1690-1850)

Régóta tudjuk, hogy a Helytartótanács különböző ipari összeírásainak a valóságot tükröző értéke csekély. Az 1771-74-ben történt felmérés például¹ Óbudán 3 posztóművesről, 1 kalaposról, 3 gombkötőről és 1 fésűsről tud, a kamarai konskripció² már 4 posztóst, 3 lakost, 1 festőt és 20 takácsot számol össze.

Ezek, az Óbuda kamarai korszakából származó első adatok, a mezővárost igen elmaradott, csaknem kizárólag földmívelést űző lakossággal bíró településnek sejtetik. Már a Zichy-korszakból eredő források is kétséssé teszik ezt a felfogást.³ Tárgyilagosabb helyzetkép kialakításához járulhat hozzá az a kimutatás, melyet a Kamara abból az alkalomból készítettett, hogy fontolóra vegye a mezővárosnak Budához való csatolását 1775-ben. Az érdekes és terjedelmes ügyirat a bécsi Hofkammerarchivban fekszik el, és sok egyéb - Óbuda gazdasági életére vonatkozó - 1767-1775 közötti adatot tartalmaz.⁴

Ennek tanúsága szerint 152 céhes, 50 céhen kívüli és 55 zsidó mesterember működött, beleértve a mai felfogásunk szerint oda nem tartozó foglalkozásokat (orvos, patikus, zenész) is. Figyelemre méltó, hogy a bőripari szakmák egynegyedét teszik ki a létszámnak, s ennek ellenére a később jelentős timárság (egy kordovánkészítőtől eltekintve) hiányzik.⁵ A csizmadiák és cipészek mellett (43 mester), a szabók (23), a takácsok (17), molnárok (15), bognárok (14) és asztalosok (13) száma tulmutat a szűkebb mezővárosi kereteken. Ugyanakkor néhány kőművesen kívül alig maradt nyoma a Zichyek idején virágzó építőiparnak; Bebé Károly 1746 óta működő kőfaragó és kőműves gárdája elszéledt. Viszont meglepő, hogy csaknem 50 szakma képviselője mutatható ki, szép számmal olyan is, melynek létalapját sem a mezőgazdasági ágazatok, sem a lakosság elemi szükségletei nem biztosították. Ilyenek az aranyművesek, szücsök, zsinórverők, akiknek termékeit - csakugy, mint a már említett nagy létszámú szakmáikéit - az óbudai zsidók értékesítették országszerte. (1. táblázat.)

Az említett felmérés részletes kimutatást ad az uradalom bevételeiről is a vásári helypénztől a kocsmáárendáig. Ebben kereken 15 %-os súlyt képvisel az uradalom tulajdonában lévő, ipari létesítményekből származó jövedelem (2. táblázat). Mig a céhes és kontár kéz-